

شاخص های کالبدی اجتماع پذیری برای سالمندان در مجتمع های مسکونی

پریسا هاشم پور* - عضو هیئت علمی رشته ی معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.
لیلا مدقالچی - عضو هیئت علمی رشته ی معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.
زهرا علمی - دانشجوی کارشناسی ارشد معماری - دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

Sociopetaloid related Indexes in Residential Complexes for the Seniority Group

Abstract:

Elderly is a premature period of life that is necessary considering the physical and mental conditions of the elderly, social relationships, and meeting with other people. Therefore, social needs are very important in this period. The purpose of this study was to identify and explain the relationship between the sociopetaloid related indexes of residential complexes for the elderly; Which, according to the mentioned goal, is a quantitative-qualitative research type. A survey-correlation method has been used. The indexes are derived from the elderly needs and the sociopetaloid - related considerations in residential complexes. In order to prioritize the indexes and determine the relationships between them, questionnaires were distributed in the form of a Leiter plot and in the form of 59 items distributed among 42 specialists. Correlation analysis results show that among the two-to-two interrelations between indexes, 62.14% of these relationships are meaningless (weak), 16.18% significant in the probability level of 1% (strong) and 21.68% The probability level are 5% (average). According to the weight statistics, safety indexes (in motorways, pedestrians and cumulative spaces) and the use of natural spaces (along with motorways, presence along nature) and security (on pedestrian and residential areas) and the placement of furniture to create pauses The higher priority is.

Key words: Sociopetaloid related Indexes, elderly and social needs, residential complexes, collective interactions

چکیده

سالمندی دوره ی پیش پایانی زندگی است که با در نظر گرفتن شرایط جسمی و روحی سالمندان، روابط - اجتماعی و ملاقات با اطرافیان ضروری می باشد بنابراین نیازهای اجتماعی در این دوران اهمیت فراوانی دارند. پژوهش حاضر با هدف شناخت و تبیین روابط بین شاخص های کالبدی اجتماع پذیری برای سالمندان در مجتمع های مسکونی تهیه گردید که با توجه به هدف ذکر شده نوع تحقیق مذکور کمی می باشد و در آن از روش پیمایشی - همبستگی استفاده شده است. شاخص ها بر اساس نیازهای سالمندان و نظریات اجتماع پذیری در مجتمع های مسکونی بدست آمده است. جهت اولویت بندی شاخص ها و تعیین روابط بین آنها پرسش نامه هایی در قالب طیف لی کورت با ۵۹ گویه بین ۴۲ نفر از متخصصین توزیع گردیده است. نتایج تحلیل به روش همبستگی بیانگر آن است که از میان رابطه های دو به دو میان شاخص ها ۶۲،۱۴ درصد از این روابط غیر معنی دار (ضعیف)، ۱۶،۱۸ درصد معنی دار در سطح احتمال ۱ درصد (قوی) و ۲۱،۶۸ درصد معنی دار در سطح احتمال ۵ درصد (متوسط) می باشد. بر اساس آمارهای وزنی شاخص های ایمنی و امنیت (در مسیرهای حرکتی، مسیرهای پیاده و فضاهای تجمعی و سکونتی)، استفاده از فضاهای طبیعی (در کنار مسیرهای حرکتی، حضور در کنار طبیعت) و جانمایی مبلمان جهت ایجاد فضاهای مکث تاثیر بیشتری در اجتماع پذیری محیط برای سالمندان قرار دارند.

کلیدواژه ها: شاخص های کالبدی، اجتماع پذیری، سالمندان، نیازهای اجتماعی، مجتمع های مسکونی

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۴۳۱۰۹۰۴۱، رایانامه: P.Hashempour@tabriziau.ac.ir

این مقاله مستخرج از پایان نامه ی کارشناسی ارشد نگارنده ی سوم با عنوان اجتماع پذیری مجموعه های مسکونی مناسب گروه سنی سالمندان در تبریز (مطالعه ی موردی : مجموعه های آسمان، سپیدار، ستارخان و علامه امینی) می باشد که با راهنمایی خانم دکتر پریسا هاشم پور و مشاوره ی خانم دکتر لیلا مدقالچی در دانشگاه هنر اسلامی تبریز انجام گرفته است.

افرادی که دیگران را گرد هم آورده یا فعالیتی مشترک و موضوعی که شرایط اجتماعی را فراهم می‌آورد مورد نیاز است (شجاعی، پرتوی، ۱۳۹۴، ص ۵).

در رابطه با دو موضوع اجتماع پذیری سالمند و اجتماع پذیری مسکن نظریات فراوانی از جانب -نظریه پردازانی از جمله جان لنگ، بنت. ات آل، آموس راپاپورت و سایرین مطرح گردیده که با وجود پژوهش‌های صورت گرفته در باب سالمندی و اهمیت نیازهای اجتماعی این قشر و همچنین -پژوهش‌های مرتبط با اجتماع پذیری در مسکن نیاز به پژوهش‌های افزون در باب بهبود اجتماع پذیری سالمندان در مجتمع‌های مسکونی احساس می‌شود. پژوهش حاضر بر پایه این پرسش مطرح است که شاخص‌های کالبدی مرتبط با اجتماع پذیری مجموعه‌های مسکونی برای گروه سنی سالمند کدامند؟ برای پاسخ به این سوال پژوهش با هدف تبیین شاخص‌های کالبدی اجتماع پذیری برای سالمندان در مجتمع‌های مسکونی در ابتدا به طرح نیازهای قشر سالمند و تشریح معیارهای اساسی نیازهای اجتماعی سالمند بر اساس نظریات مطرح در این زمینه پرداخته و در ادامه بررسی مفهوم اجتماع پذیری بعنوان کیفیت فضایی و نظریات مرتبط با این مفهوم در مجتمع‌های مسکونی صورت گرفته و پس از طرح مولفه‌های مرتبط با این مفهوم، با توجه به معیارهای حاصل از نیازهای اجتماعی سالمندان شاخص‌های کالبدی اجتماع پذیری برای سالمندان در مجتمع‌های مسکونی تبیین گردیده است. در نهایت جهت اولویت بندی شاخص‌ها و تعیین روابط بین آنها پرسش‌نامه‌هایی در قالب طیف لی کرت با ۵۹ گویه بین ۴۲ نفر از متخصصین توزیع و به روش همبستگی و واریانس تحلیل شده است.

پیشینه‌ی تحقیق

در باب موضوع حاضر پژوهش‌هایی در قالب ادبیات مربوط به سالمند و نیازهای اجتماعی

افزایش میزان تولد کودکان و کاهش مرگ و میر انسانها به دلیل بهبود وضعیت بهداشتی و درمانی در چند دهه‌ی اخیر سبب افزایش تعداد سالمندان در جهان گردیده است. در دنیای معاصر همگام با پیشرفت‌های عظیم صنعت، علم و تکنولوژی، قشر سالمند به عنوان جمعیت رو به رشد با نیازهای ویژه‌ای محسوب می‌شوند و دولت‌ها خود را ملزم می‌دانند که این قشر را بیش از پیش مورد توجه قرار دهند (مقصودنیا، شجاعی، ۱۳۸۴، ص ۲۶) امروزه مشکل اصلی سالمندان، نبود قدرت و حتی فقدان منزلت اجتماعی و اقتصادی نیست. درد بزرگ این افراد، احساس تنهایی و طرد شدگی است (محمدزاده، ۱۳۹۱، ص ۲). برخی از سالمندان به مرور از مشارکت در زندگی -اجتماعی کناره می‌گیرند به طوری که ممکن است در آنها نوعی احساس بی‌هودگی و افسردگی پدید آید (سام آرام، ۱۳۷۱، ص ۱۵۴) (خاشعی، ۱۳۸۵، ص ۳ - ۱). این در حالی است که در کشورهای توسعه یافته کسانی که دارای ارتباط قوی تری هستند کمتر دچار رکود ذهنی شده و طول عمر بیشتری دارند. این افراد از نظر جسمی نیز نسبت به افراد منزوی سالم‌تر می‌باشند بنابراین توجه به نیازهای اجتماعی سالمندان و ارتقای اجتماع پذیری فضا برای این قشر سنی در قالب اجتماع‌پذیری سالمند اهمیت فراوان دارد. اهمیت این موضوع در مسکن به عنوان مکانی برای زندگی که سیستم خانواده پاسخگوی نیازهای مختلف آن می‌باشد از فضاهای دیگر بیشتر است؛ بنابراین در ادامه بحث نیازهای اجتماعی -سالمندان، بحث و بررسی در باب ارتقای اجتماع پذیری در مجتمع‌های مسکونی لزوم می‌یابد (Mahdavinejad, Mashayekhi, ۲۰۱۲: ۱).

در راستای اجتماع پذیری مجتمع‌های مسکونی فضاهای عمومی امکان ملاقات افراد را فراهم می‌آورند که برای این ملاقات واسطه‌هایی در قالب

این قشر و ادبیات مرتبط با اجتماع پذیری در مجموعه های مسکونی صورت گرفته است. لازم به ذکر است اجتماع پذیری در معنای کیفیت فضایی می باشد که مردم را دور هم جمع می کنند (Osmand, 1957, pp. 26) مطالعات صورت گرفته در داخل کشور و سایر کشورها در باب موضوع سالمند و نیازهای اجتماعی این قشر به لحاظ محتوایی در قالب ۴ دسته کلی قابل تبیین می باشند که عبارتند از: چشم انداز کلی به مقوله سالمندی (کتاب "کهنسالی" نوشته "دوبوار ۱۳۷۰" و کتاب "جامعه شناسی سالمندی - تامل های شخصی در نظریه ها" نوشته "سترستن و آنجل ترجمه امیری و جوانی ۱۳۹۴") رویکرد مشارکتی و سالمندی موفق (مقاله "ارائه انگاره های محیطی مؤثر بر شکل گیری فضاهای عمومی مشوق سالمندی موفق با تأکید بر ترجیحات سالمندان شهر شیراز" نوشته "پورجعفر، تقوایی و سایرین ۱۳۸۹"، مقاله "Successful Aging" نوشته "Rowe, Robert, Kahn, ۱۹۷۷") نیازهای سه گانه سالمندی (مقاله "تعاریف و نظریه های سالمندی" نوشته "عامری، گواری و سایرین ۱۳۸۱"، مقاله "شهردوستدار سالمند" نوشته "صادقی ۱۳۹۳" مقاله "شهر دوستدار سالمند و معیارهای طراحی مراکز تعاملات اجتماعی سالمندی با رویکرد سلامت روان" نوشته "فروغمنند اعرابی، کریمی فرد ۱۳۹۴" کتاب "Inclusive Urban Design - streets for life" نوشته "Burton & Mitchell ۲۰۰۶" و نیازهای سالمندان در مسکن (کتاب "اصول طراحی مسکن سالمندی با رویکرد روانشناسی محیط" نوشته "دباغ و الفت ۱۳۹۴"، کتاب "معیارهای نوین برنامه ریزی و طراحی سکونتگاه سالمندان با رویکرد افزایش امید به زندگی در ساکنین" نوشته "ضرغامی و الفت ۱۳۹۴"، مقاله "The Meaning of Aging in Place to Older People" نوشته "Wiles, Leibing, Guberman, ۲۰۱۱", Allen, Reeve, ۲۰۱۱). با توجه به دسته بندی مورد

بررسی در این باب، مربوط به نیازهای سه گانه سالمندی (جسمی روحی و اجتماعی) می باشد. در ادامه، پژوهشهای صورت گرفته در رابطه با موضوع اجتماع پذیری مسکن نیز به لحاظ محتوایی در ۶ دسته کلی قابل تبیین می باشند که عبارتند از: الگوهای فضاهای باز در مجموعه مسکونی (مقاله "کاربریهای فضای باز در مجتمع های مسکونی بزرگ مقیاس تهران" نوشته "آل هاشمی ۱۳۹۲"، مقاله "فضای باز مجموعه های مسکونی و پاسخ دهی محیطی: مطالعه تطبیقی سه مجموعه مسکونی در شهر همدان" نوشته "جلیلی، عینی فرد، طلیسچی ۱۳۹۲") الگوهای تداوم حیات جمعی (مقاله "فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی" نوشته "دانشپور، چرخچیان ۱۳۸۶"، مقاله "ردپای زندگی در شهر مفهوم فضای جمعی در شهرهای هند" نوشته "لواسانی ۱۳۹۳") تقسیم بندی فعالیتها سلسله مراتب فضاها (کتاب "شهر انسانی" نوشته "یان گل ترجمه غفاری و غفاری ۱۳۹۲"، کتاب "عرصه های زندگی جمعی و زندگی خصوصی" نوشته "مزینی") ابعاد کالبدی، فعالیتی و اجتماعی در اجتماع پذیری فضا (کتاب "معماری جمعی از نظریه تا عمل" نوشته "اسلامی، کامل نیا ۱۳۹۲"، مقاله "عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقا اجتماع پذیری در فضاهای عمومی با مقیاسهای مختلف تهران نمونه موردی فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷ تهران" نوشته "شجاعی، پرتوی ۱۳۹۴" مقاله "اجتماع پذیری فضای معماری" نوشته "صالحی نیا، معماریان ۱۳۸۸") ارتباط با طبیعت (مقاله "بازطراحی بوستان های محله ای با تأکید بر توسعه روابط اجتماعی میان ساکنان محله" نوشته "سوزنچی، تریوه، ۱۳۹۰" مقاله "تحلیل اجتماع پذیری محیط کالبدی متأثر از ادراک طبیعت در محیط انسان ساخت مطالعه موردی نمونه های مسکونی شهر همدان" نوشته "دانشگر مقدم، بحرینی، عینی فرد ۱۳۹۰") مطالعات جامع پایداری اجتماعی و اجتماع پذیری فضاهای عمومی و مسکن

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019

(مقاله "شناسایی متغیرهای مؤثر بر اجتماع پذیری در حوزه مسکن" نوشته "باقری، نوروزیان ملکی، حسینی ۱۳۹۴" کتاب "نظریه پایداری اجتماعی و مجتمع های مسکونی" نوشته "ضرغامی ۱۳۹۶" مقاله "The Effect of Environmental Factors on Sociopetality of Urban Spaces" نوشته "Naghiloo & Falahat ۲۰۱۶") از میان دسته های مذکور ابعاد کالبدی و اجتماعی - فعالیتی اهمیت فراوانی دارند. با توجه به پژوهش های صورت گرفته در باب مفاهیم سالمند و اهمیت نیازهای اجتماعی و اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی، پژوهش حاضر به بررسی مفهوم اجتماع پذیری مسکن برای سالمندان پرداخته و ابعاد و شاخص های مرتبط با این مفهوم را تبیین می کند.

مدل مفهومی و سوالات تحقیق

با توجه به بررسی های صورت گرفته در حوزه نیازهای سالمند و اجتماع پذیری در مسکن پژوهش حاضر بر پایه ی این پرسش اصلی شکل می گیرد که « شاخص های کالبدی مؤثر بر اجتماع پذیری سالمندان در مجتمع های مسکونی کدامند؟ ». در راستای پاسخ به این سوال پس از بررسی مفاهیم مرتبط با سالمند و تبیین مولفه های مرتبط با نیازهای سه گانه ی جسمی روحی و اجتماعی، تبیین مفهوم اجتماع پذیری مسکن و شاخص های مرتبط با نظریات مطرح شده در این زمینه در دسته های ایمنی، دعوت کنندگی، پیاده مداری، آسایش و اقلیم، تسهیلات، طبیعت، سرزندگی، امنیت، حس تعلق و مالکیت، سرزندگی و تجمع صورت گرفته و در نهایت طبق نظر متخصصین شاخص های ۳۰ گانه ی اجتماع پذیری مسکن سالمندی مطرح می گردد.

سالمند و نیازهای سالمندی

پدیده سالمندی روندی طبیعی است که از زمان حیات جنین شروع و تا مرگ ادامه می یابد. سالمندی را می توان از بعد زیست شناسی این چنین معنی کرد: مرحله

ای است طبیعی و پیش پایانی در ادامه روند تولد تا مرگ و از بعد اجتماعی، سالمندی دورانی از زندگی است که شخص قادر به ادامه زندگی خود بطور مستقل نیست و محتاج به کمک دیگران می باشد. (مقصودنیا، شجاعی، ۱۳۸۴، ص ۷) نیازهای سالمندان را در سه دسته کلی نیازهای جسمانی (معیشتی) - نیازهای روحی (عاطفی) و نیازهای اجتماعی (تفریح شرکت در زندگی اجتماعی و امنیت) می توان تقسیم بندی کرد (ضابطیان، تقوایی، ۱۳۸۸، ص ۳) (نمودار ۱)

نیازهای جسمی و روحی: تغییراتی که در سالمندی روی می دهد ترکیبی از تغییرات جسمی و روانی است که به لحاظ ماهیت و شدت در هر فرد متفاوت می باشند. از جمله این عوامل می توان ویژگی های جسمانی از قبیل مستعد بودن به بیماری، نارسایی های حسی و ضعف سیستم های حرکتی و... را نام برد. (رفیع زاده، نوذری، روشن بخش، ۱۳۸۰، ص ۴۴) ضعف در حساسیت پوست و آسیب پذیری در برابر عفونت از دیگر آسیبهای جسمی احتمالی در افراد سالمند است (دباغ، الفت، ۱۳۹۴، ص ۱۰۷-۱۰۲) با توجه به مشکلات جسمی مذکور نیازهای جسمی سالمندان در سه دسته مراقبت در برابر بیماری، تقویت سیستم حرکتی و کاهش تاثیر آلودگی محیط تبیین می گردد.

سالمندی از نظر روانی خصوصیت ویژه ای دارد که مربوط به موقعیت افراد در گروه جمعیتی خاصی است و این خصوصیت از لحاظ قابلیت انطباق با سنجش و اندازه گیری رفتار آنان مشاهده می گردد. فرد کهنسال را می توان به صورت انسانی با حیات طولانی در پشت سر و انتظار محدود از زندگی وصف کرد. این نگرش سالمند میتواند سبب تغییراتی در خصوصیات اخلاقی و روانی وی گردد. از جمله نیازهای روانی سالمندان میتوان به مواردی از قبیل ارتباط با گذشته، کاهش اضطراب، عادت و ثبات ذهنی و علاقه افراطی به دارایی اشاره نمود (ضرغامی، الفت، ۱۳۹۵، ص ۲۶-۲۴) توجه به

این نکته ضروری است که افسردگی بیشتر در میان سالمندانی وجود دارد که تنها زندگی می‌کنند و علاوه بر آن دچار ناراحتی جسمانی هستند. سالمندانی که علیرغم سن بالا در فعالیت‌های اجتماعی حضور دارند به بیماری‌های مختلف به ویژه بیماری‌های روانی کمتر دچار می‌شوند بنابراین توجه به نیازهای اجتماعی سالمندان اهمیت ویژه دارد (ضابطیان، تقوایی، ۱۳۸۸، ص ۳).

نیازهای اجتماعی سالمندان:

پایگاه اجتماعی سالمندان مجموعه‌ای است از حقوق و تکالیف و موقعیت و نقشی که سالمندان در نظام اجتماعی دارا هستند (ضرغامی، الفت، ۱۳۹۵، ص ۳۶). مولفه‌های احساس جمعی سالمندان منوط بر مواردی از قبیل ایمنی و آسایش، احساس تعلق و هویت، تاثیرگذاری و تاثیرپذیری ارزشها و پیوند حسی مشترک می‌باشند (دباغ، الفت، ۱۳۹۴، ص ۳۳). همچنین در زمینه ارتقای تعهد اجتماعی سالمندان مواردی از قبیل حفظ ارتباط با دیگران، شرکت در فعالیتهای تفریحی، مذهبی فرهنگی و مدنی، فرصتهای شرکت در امور غیرانتفاعی و اشتغال و شراکت در امور انتفاعی حائز اهمیت است (صادقی، ۱۳۹۳، ص ۲۹). در وهله اول سالمندان به

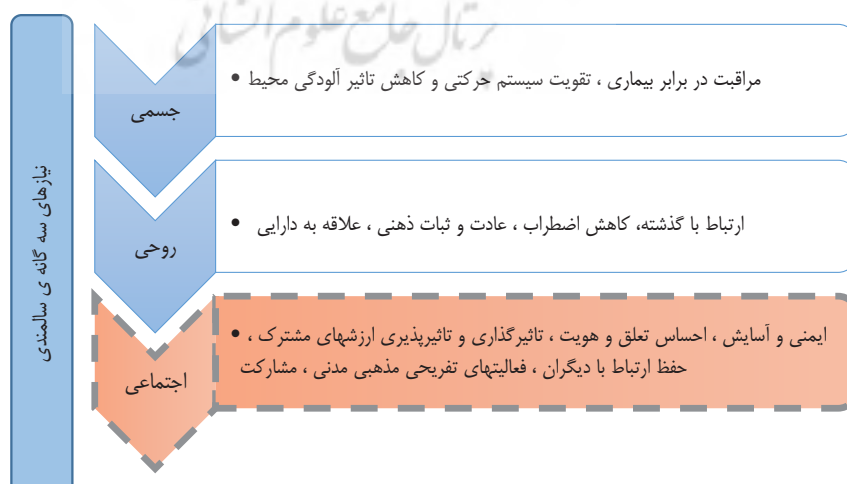
توجه، محبت و احترام نیاز دارند. منظور از توجه و محبت پذیرش مهربانانه آنان در جمع خانواده و اجتماع و اهمیت دادن به سال‌های تجربه و اطلاعات آنهاست. یکی دیگر از جنبه‌های مهم اجتماعی شدن در سالمندان آموختن هنجارها و رزشهای یک جامعه خاص می‌باشد. احساس با ارزش بودن وقتی در شخص بوجود می‌آید که دارای مشارکت اجتماعی باشد و از این نظر مورد احترام دیگران قرار گیرد می‌دانیم که بطور معمول این احساس تعلق و ارزش در خانواده بوجود می‌آید (ضرغامی، الفت، ۱۳۹۵، ص ۳۳). ملاقاتها و دیدن دیگر سالمندان و گفت و گو برای این قشر جذاب است و این تنها سفرهای برنامه‌ریزی شده برای دیدن دوستان و خانواده را شامل نمی‌شود و تعاملات غیررسمی با همسایه‌ها، در خیابان با مغازه دارها و دیگر مردمی که در پارکها و فضاهای باز هستند را هم شامل می‌شود (ضابطیان، تقوایی، ۱۳۸۸، ص ۴). در مجموع مباحث مذکور می‌توان بر اهمیت نیازهای اجتماعی در کمک به رفع نیازهای جسمی و روحی سالمندان اشاره نمود. به طور مثال تاثیر افزایش مشارکت و روابط اجتماعی سالمندان در بهبود هوش و

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019

۶۹

نمودار ۱ مولفه‌های مرتبط با نیازهای سه گانه ی سالمندی (منبع نگارندگان)

حافظه، رفع افسردگی و پرخاشگری‌های عصبی قابل توجه می‌باشند.

اجتماع پذیری مسکن سالمند

واژه‌های اجتماع پذیر و اجتماع گریز مفاهیمی هستند که در ذیل مفهوم اجتماع پذیری طرح شده و بیانگر کیفیت‌های فضایی هستند که مردم را دور هم جمع می‌آورند یا از هم دور می‌کنند. این واژه‌ها را برای نخستین بار همفردی اسموند با همراهی رابرت سامر تعریف کرد (Osmand, 1957, pp. 26). اجتماع پذیری به عنوان صفت فضایی با واژگانی از جمله سرمایه اجتماعی که خارج از بحث معماری بوده و مفهوم جدا از معماری دارند تفاوت دارد چون این واژه در بستر معماری و بعنوان کیفیت فضایی طرح می‌گردد. فرآیند اجتماع پذیری، با برقراری تعامل و ارتباط اجتماعی بین بهره برداران هر فضای عمومی و مشترک معماری قابل حصول می‌باشد و قابلیت شرکت مؤثر در تعامل با دیگران، چه در زندگی خصوصی و چه در زندگی عمومی و حرفه ای انسان، از اهمیت حیاتی برخوردار است (فرگاس، ۱۳۷۹، ص ۱۲) (شجاعی، پرتوی، ۱۳۹۴، ص ۴). با افزایش سن، وابستگی سالمندان به خانه و واحدهای همسایگی و محله افزایش می‌یابد و تغییرات فیزیکی در این محیط‌ها بویژه اگر بارز باشند باعث صدمه یا از بین رفتن فضاهای اجتماعی در فضاهای فیزیکی می‌شوند. تحقیقات نشان داده است که ایجاد فضاهای باز غیررسمی برای اتصال بین واحدهای همسایگی تاثیر مثبتی بر سلامت سالمندان داشته و امنیت فضای واحدهای همسایگی یکی از مهمترین شروط استفاده بهینه سالمندان است (ضابطیان، تقوایی، ۱۳۸۸، ص ۵ - ۴). در مجموع نظریه پردازان متعددی در مورد مفهوم اجتماع پذیری، نظریات خود را به رشته تحریر درآورده‌اند. از جمله این نظریات می‌توان به نظریات جین جیکبز (۱۹۶۰) (توجه بیشتر به مسیر و نشان دادن جایگاه) حناآرت (۱۹۵۸) (قلمرو

عمومی عامل اصلی برونگرایی و زندگی سیاسی و عمومی) کریستوفر الکساندر (۱۹۷۷، ۱۹۷۲) (ملاقات گاه به گاه و غیر رسمی، ادعای قلمرو، حس مالکیت و عدالت در فضا) ویلیام وایت (۱۹۸۰) (یادمان‌ها، پله‌ها، آب‌نماها بعنوان عوامل موثر در ارتقای کالبد فضاهای عمومی) لنارد (۱۹۸۴) (پیش‌بینی و خلق رویدادهای اجتماعی) اشاره نمود. (جدول ۱)

برای دستیابی به شاخص‌های اجتماع پذیری مسکن منتج از نظریات نظریه پردازان اجتماع پذیری مسکن ابعاد کالبدی و اجتماعی - فعالیتی مشخص گردید و مولفه‌ها در قالب سرزندگی (V) امنیت (S) ایمنی (s) تجمع (R) دعوت کنندگی (I) مالکیت (O) پیاده مداری (P) مشارکت (T) طبیعت (N) ارزشهای جمعی (C) انعطاف (F) آسایش و اقلیم (t) تسهیلات (f) و فعالیت (G) طرح و کدگذاری شد و در مرحله اولویت بندی شاخص‌های اجتماع پذیری مسکن، با توجه به فراوانی - مولفه‌ها از دیدگاه نظریه پردازان، مولفه‌های مشارکت، ارزش‌های جمعی و انعطاف حذف گردیدند. - برای تعیین شاخص‌های اجتماع پذیری مسکن سالمند ان مولفه‌ها براساس نیازهای سالمندان در - قالب نیازهای جسمی، روحی و اجتماعی تدقیق و تحلیل شدند و شاخص‌های نهایی مطابق نمودار - ۲ تعیین گردیدند.

روش پژوهش

با توجه به هدف ذکر شده نوع تحقیق مذکور کمی می‌باشد و در آن از روش پیمایشی - همبستگی استفاده شده است. تبیین نیازهای سالمندی در قالب نیازهای جسمی، روحی و اجتماعی و بررسی مولفه‌های نیازهای اجتماعی این قشر با استناد به نظریات نظریه پردازان حوزه سالمندی بدست آمد و در ادامه به بررسی مولفه‌ها و شاخص‌های بعد اجتماع پذیری در مجتمع‌های مسکونی پرداخته شد. اولویت بندی شاخص‌های اجتماع پذیری مجتمع مسکونی در دو مرحله صورت گرفته است؛ در ابتدا با توجه به تعداد نظریات مرتبط با هر کدام،

جدول ۱ شاخص های منتج از نظریات اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی (منبع: نگارندگان)

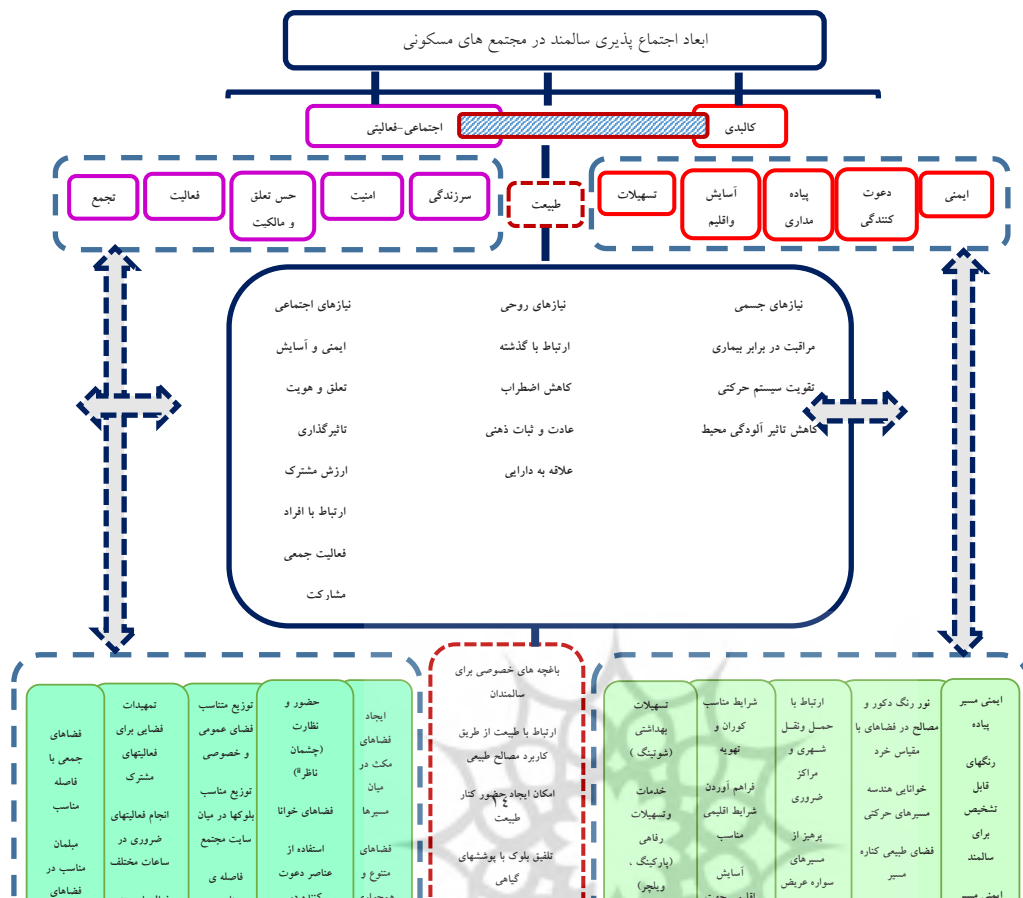
نظریه پرداز	شاخص های حاصل از نظریات
جین جیکز (۱۹۶۰) حنا آرت (۱۹۵۸) الکساندر (۱۹۷۷، ۱۹۷۳) چارلز هولوهان و سوزان زیگرت (۱۹۷۳)	توجه بیشتر به خیابان ها و نشان دادن جایگاه آن ها (قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ۴)
مید (1973) Mead	تعدد، همگرایی اجتماعی، همزیستی، اشتراک ارزش ها، فقدان تنش اجتماعی، عدم ممانعت برای توسعه، پیوند با محل، حس مالکیت، ایمنی، امنیت و اعتماد، مصونیت از تصادفات، دزدی و خرابکاری، مشارکت، برنامه ریزی و تصمیم گیری باز، مکانیزم کنترل فعال و خدمات مناسب، سازگاری با ارزش های محل تعامل میان نظارت و محرکهای فضایی(قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ص ۳ و ۴)
لنارد (۱۹۸۴) ویلیام وایت (۱۹۸۰) جان لنگ مارکوس (۱۹۸۷) Wardono (1976) Bechtel, 1977 (Saarinen et al 2012) (Shamsuddin et al., 2012)	کالبد و پیش بینی و خلق رویدادهای اجتماعی-یادمان ها، پله ها، آب نماها-رابطه ی تنگاتنگ تعامل اجتماعی و دلبستگی سرمدم با محیط های اجتماعی و ساخته شده، کمک به برقراری این ارتباطات و انجام راحت تر رویدادهای فضایی، تعدد و توالی فضاها، ارتباطات فضایی، عمق و گشودگی های فضا به بیرون - مقیاس، نور، رنگ، دکور، مصالح نحوه ی قرارگیری درب، پنجره، کمد و منابع نور، چیدمان اتاق و جغرافیای فضا (قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ص ۳ و ۴) (شجاعی پرتوی، ۱۳۹۴، ص ۶) دانشگر مقدم، بحرینی، عینی فرد، ۱۳۹۰، (Lang 1987, 182) (۷) (بافری، نوروزیان ملکی، حسینی، ۱۳۹۵، ص ۳-۵)
مولسکی و لنگ (1986) Molski & Lang یان گل (۱۹۸۷)	عناصر فیزیکی و مشخصه های لازم برای تأمین و پایایی آسایش افراد در محیط: نظام ها و الگوهای ویژه فعالیت در فضا، تسهیل شکل گیری روابط جمعی، سطح مطلوبی از خلوت در فضای فعالیت. شاخص های عملیاتی در این سطح شامل ابعاد هندسه فضا و روابط و ارتباطات فضایی در فضاهای فعالیت می باشد؛ احساسات، تجارب و ادراکات نمادین و زیبایی شناسانه به مثابه کیفیاتی در محیط، ادراکات کاربران را تحت تأثیر قرار می دهند-فعالیتها در سه دسته ی ضروری، انتخابی و اجتماعی؛ ابعاد انسانی فضا(دانشگر مقدم، بحرینی، عینی فرد، ۱۳۹۰، ۵) (Gehl, 1987, 15) (کاشانی جو، ۸۹، ۱۰۰) (قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ص ۳-۴)
استفان کار (۱۹۹۲)	عرشه های عمومی معنادر، مومکرتیک برآوردن نیازهای استفاده کنندگان، راحتی آسودگی مشارکت غیر فعال با محیط مشارکت فعال مشاهده و نظارت دیگران و اتفاقات و رویدادها، پیچیدگی و امکان کشف فضا توسط خلق فضاها و منظرهای متنوع، فعالیتهای گوناگون با هدف تأمین توجع، جاذبه و تجارب گوناگون و ایجاد حرکت (قلمبردزفولی، تقی زاده، ۱۳۹۳، ۵) (قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ۴)
سوزان کورهرست لنارد و هنری لنارد PPS (۲۰۰۰)	استفاده مرتب و دائمی ساکنان: حس تعلق به جامعه ای با هویت؛ کنجکاوی و کاوش؛ تجربیات یادمانی؛ فعالیت های مختلف؛ ایجاد حس خانه؛ تقویت راه های ارتباط شخصی جهت حضور گروه های مختلف وجود شبکه های اجتماعی و زندگی فعال در ساعات مختلف شبانه روز و انتخاب مکان برای ملاقات با دوستان، حضور افراد به صورت گروهی استفاده منظم از فضا، میزان تعاملات کلامی، شناختن یکدیگر، معرفی و توصیه مکان به سایرین، تماس چشمی، وجود گروه های مختلف سنی و قومی و تمایل افراد در حفاظت داوطلبانه از مکان ایجاد فرصت های کالبدی جهت نشستن، مکث و تأمل بیشتر در فضا، فضاهای کانونی جهت تجمع افراد مثل ایستگاه اتوبوس، زمین بازی، مکان غذا خوردن و... ورودی های دعوت کننده و دسترسی به فضا به لحاظ بصری و کالبدی، پیش بینی عناصر عملکردی در کنار ابعاد زیبایی شناسانه، راه ها و ارتباطات فضایی مناسب در هدایت مردم به درون فضا، خوانایی و وضوح فضایی، کنترل دسترسی وسایل نقلیه و امنیت پیاده، تعریف بدنه چاره ها، ارتباط با حمل و نقل شهری و پیش بینی فعالیتها ی جاذب (لنارد و لنارد، ۱۳۷۷، ۸۲) (قلمبردزفولی، تقی زاده، ۱۳۹۳، ۵) (شجاعی پرتوی، ۱۳۹۴، ۶) (قنبران، جعفری، ۱۳۹۳، ۴)
پورتسا و رنه	برهیز از چندانوسودن ساختمان ها از محیط؛ ساخت ساختمان های کوچک به جای ساختمان های بزرگ؛ طراحی خرده فروشی در طبقه همکف، برهیز از چنانایی تعداد زیاد پارکینگ؛ طراحی رواق، طاق های پشت سر هم، زرده های کوتاه، سایبان های خمیده و نظیر اینها و هر چیزی که به فضا چیزی ای نرم بدهد برهیز از دیوارهای خالی (سئون پنجره) برهیز از تابلوهای تبلیغاتی بزرگ چراغ های راهنمایی، سطل آشغال های بزرگ و پل های بلند، قرار دادن درختان در عرض خیابان بعنوان یکی از بهترین ابزارها برای تبدیل تصوفون فضا به محیطی دوستانه، چانمایی مکان نشستن (قلمبردزفولی، تقی زاده، ۱۳۹۳، ۴)
وینستگر (۱۹۷۶) پاول لاونون (1977) Lawton) هال (Hall, 1974, 1977)	فاصله ی کارکردی بین واحدهای مسکونی، مجاورت مکانی، فضایی بیشتر برای ارتباط اجتماعی، نظریه همجواری بعنوان فضای تعامل و ارتباط در حد فاصله های اجتماعی - مشورتی (Lang 1987, 182) (بافری، نوروزیان ملکی، حسینی، ۱۳۹۵، ص ۳-۵)
(Rapoport, 1969, Wardon et al, 2012) Rosa, 2012, Rasisi et al. 2012, (Emmanonouilides and daves, 2007 Wener) (Broadbent, and Rasisi et al, 2012) (and carmalit 2006)	اقلیم، همسایگی، خدمات و تسهیلات، تکنولوژی (Lang 1987, 182) (بافری، نوروزیان ملکی، حسینی، ۱۳۹۵، ص ۳-۵)
Lang 1987, Lokaitousideris and Banerjee) Lee, 1970, Jacobs 1961 Keller 1968) Carr et al, 1993, Lennard and Lennard, (Bennet et al, 1999 2۰۱۲, Rasisi et al, 2012, Stedman, 2004 (Vento, 1966) (Lang, 1987)	نماد، مکان، خلق تجارب معنادر، ارتباط با طبیعت از طریق مصالح طبیعی با حضور طبیعت توجه به اعتقادات و نشانه ها - بهبود عناصر طبیعی جهت هیجان و سرزندگی محیط و بالا بردن کیفیت فضای عمومی (Lang 1987, 182) (بافری، نوروزیان ملکی، حسینی، ۱۳۹۵، ص ۳-۵)
	انطباق پذیری و تطبیق پذیری، عناصر نیمه ثابت و متغیر (Lang 1987, 182) (بافری، نوروزیان ملکی، حسینی، ۱۳۹۵، ص ۳-۵)

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019

۷۱

شاخص های مهم مشخص گردید و با ترکیب مولفه های حاصل از نیازهای سالمند و اجتماع پذیری مسکن، شاخص های کالبدی اجتماع پذیری برای سالمندان در مجتمع های مسکونی حاصل آمد. در جهت افزایش اعتبار پژوهش و اولویت بندی شاخص ها پرسشنامه هایی برای متخصصین تهیه گردید و با توجه به اهمیت ویژگیهای کالبدی و فضایی مسکن در جهت توسعه اجتماع پذیری در این پژوهش ۴۲ نفر از متخصصین حوزه ی معماری و مسکن در دانشگاه هنر اسلامی تبریز و سازمان مسکن و شهرسازی استان آذربایجان شرقی انتخاب گردیدند. انتخاب متخصصین به روش نمونه گیری احتمالی طبقه ای بوده و شامل ۲۰ نفر از اساتید معماری، ۱۶ نفر از شاغلین در زمینه ی مسکن و معماری و ۶ نفر از دانشجویان دکتری برای تحقیق به روش پرسش نامه بسته با طیف لی کرت بوده است. تحلیل داده های حاصل به روش همبستگی با استفاده از ضرایب همبستگی پیرسون و در نرم افزار SPSS ورژن ۲۲ جهت بررسی ارتباط بین شاخص ها و همسویی و غیر همسویی آنها و شدت ارتباط انجام

شد. همچنین براساس اهمیت رتبه‌ها و کمی‌سازی آنها برای هر رتبه وزن داده شد. بدین صورت که در طیف لی‌کرت در هر سوال برای امتیازات ۱ تا ۵ به ترتیب ضریب ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد (وزن دهی رتبه‌های ۱ تا ۵) و بر اساس وزن داده شده میانگین وزنی رتبه‌های داده شده برای هر سوال بدست آمد و در نهایت از طریق تجزیه واریانس اختلاف بین شاخص‌ها و اختلاف بین رتبه‌ها (میزان تکرار رتبه‌ها) مطرح شده در پاسخ‌های متخصصین) به لحاظ امتیاز بررسی شد. بنابراین در روش تجزیه واریانس دو طرفه علاوه بر اینکه سلسله مراتب گویه‌ها، شاخص‌های با اولویت بیشتر از نظر متخصصین در رابطه با مفهوم اجتماع پذیری مجتمع‌های مسکونی برای سالمندان را تبیین نمود، معناداری یا غیرمعناداری (شدت یا ضعف)، اختلاف بین شاخص‌ها و اختلاف بین رتبه‌ها از نظر متخصصین در قالب جداول

تجزیه واریانس دوطرفه بین شاخص‌ها و رتبه‌ها مشخص شد. ذکر این نکته ضروری است که درجه آزادی بین رتبه‌ها و شاخص‌ها به معنای تعداد مشاهدات منهای تعداد موانع می‌باشد و در اینجا درجه آزادی بین شاخص‌ها و رتبه‌ها بیانگر تعداد بردارها (روابط) بین شاخص‌ها و رتبه‌ها بوده که از حاصل تعداد شاخص‌ها و رتبه‌ها منهای یک بدست آمده است. میانگین مربعات بین شاخص‌ها و رتبه‌ها بیانگر میزان پراکندگی بین آنها بوده و اشتباه آزمایش برای بررسی میزان خطا در محاسبه درجه آزادی و میانگین مربعات تبیین گردیده است.

یافته‌های پژوهش

طبق تحلیل همبستگی از میان رابطه‌های دو به دو میان شاخص‌ها ۶۲٫۱۴ درصد از این روابط غیرمعنی دار (شدت ارتباط بسیار کم)، ۱۶٫۱۸ درصد معنی‌دار در سطح احتمال ۱ درصد (شدت

جدول ۲ - تجزیه واریانس دوطرفه بین شاخص ها و رتبه ها، منبع: نگارندگان

منبع تغییرات	درجه آزادی	میانگین مربعات
بین شاخص ها	۵۸	۴۴.۶۴۲۰۰
بین رتبه ها	۴	۴۰.۷۸۲.۹۵۳ **
اشتباه آزمایش	۲۲۲	۲۲۹.۷۲۷

جدول ۳ - میانگین رتبه ها برای شاخص های مورد بررسی منبع نگارندگان

ns: اختلاف غیرمعنی دار (شدت کم) **: اختلاف معنی دار در سطح احتمال ۱ درصد (اختلاف قوی تر)

R	N	subset			
		۱	۲	۳	۴
۱	۵۹				
۲	۵۹	.۹۸۳۱ (d)	۷.۱۸۶۴ (c)	۳۳.۸۶۴۴ (b)	۵۳.۹۸۳۱ (a)
۳	۵۹	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۵۸.۵۷۶۳ (a)
۵	۵۹				.۱۰
۴					

جدول ۴ مهم ترین شاخص های اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی برای سالمند منبع: نگارندگان

امتیاز	شاخص های اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی برای سالمند
۳۰,۸	دسترسی بصری و کالبدی به قسمتهای مختلف سایت
۳۰,۸	خدمات و تسهیلات بهداشتی (فضاهای شوتینگ)
۳۱	رنگهای واضح و قابل دید برای ایمنی سالمندان
۳۱	فعالتهای متنوع با هدف تامین جاذبه و نظارت
۳۱	کالبد و زیرسازی (کفسازی و زیرسازی مناسب کف) در مسیرهای دسترسی
۳۱,۲	ایجاد فرصتهایی برای رسیدگی به فضا توسط خود ساکنان (تقویت حس تعلق به مکان)
۳۱,۴	حضور افراد برای انجام فعالتهای ضروری در ساعات مختلف
۳۱,۴	ایجاد نشانه با عناصر طبیعی (نشانه گذاری برای مسیریابی و گم نشدن)
۳۲	آسایش اقلیمی جهت راحتی و حضور بیشتر افراد
۳۲,۲	مکانیابی (چیدمان) مناسب فضای فعالیت گروهی
۳۲,۲	شرایط اقلیمی مناسب (سایه بان و ..) در فضاهای دسترسی
۳۲,۴	توزیع متناسب فضای عمومی و خصوصی
۳۲,۴	خلق فضاها و منظرهای متنوع و متناسب با شرایط فصول مختلف
۳۲,۴	ایجاد باغچه های خصوصی با رسیدگی سالمندان
۳۲,۶	پرهیز از مسیرهای سواره ی عریض جهت کنترل تردد
۳۲,۸	تسهیلات (یادمان ، پله ها ، آبنما ، میلمان) با در نظرگیری محدودیتهای جسمی
۳۳,۴	میلمان مناسب و سالم در فضاهای تجمعی (محدودیتهای جمع شدن همسایگی)
۳۳,۴	چشم انداز مناسب از داخل فضای تجمعی به اطراف
۳۳,۸	عناصر طبیعی در محدوده های همسایگی و ایجاد میلمان مناسب در این فضاها
۳۴	توزیع مناسب بلوکها در میان سایت مجتمع
۳۴	فضاهای جمعی با فاصله ی مناسب از هم (محافل شاد و سرگرم کننده)
۳۴,۲	حضور و نظارت افراد و امکان دسترسی جهت حضور (چشمبان خیابان)
۳۴,۸	خدمات و تسهیلات رفاهی (پارکینگ ، ویلچر)
۳۵,۴	جانمایی میلمان و ایجاد فضاهای مکت در میان مسیرهای حرکتی (رفع خستگی بعد از پیاده روی)
۳۵,۴	فضاهای طبیعی جهت حضور در کنار طبیعت
۳۵,۶	امنیتهای مسیرهای پیاده و فضاهای سکونتی
۳۶	ایمنی مسیر حرکتی پیاده با کنترل دسترسی وسایل نقلیه
۳۶	فضاهای طبیعی در کناره ی مسیرهای حرکتی با در نظرگیری سلیقه ی گروههای سنی مختلف
۳۶,۲	ایمنی فضاهای تجمعی (روشنایی و رنگ مناسب برای جلوگیری از خطرات جسمی در تاریکی و ...)
۳۶,۶	ایمنی مسیر حرکتی (نرده ، نور ، کفسازی) در کنار ایجاد فضاهای فعال

ارتباط بالا) و ۲۱.۶۸ درصد معنی دارد در سطح احتمال ۵ درصد (شدت ارتباط متوسط) می باشد. همچنین تنها ۰.۹۶ درصد از روابط غیرهمسو بوده و ۹۹.۴ درصد روابط مثبت و همسو می باشد. بر اساس آمارهای وزنی، شاخص های ایمنی و امنیت (مسیرهای حرکتی، مسیرهای پیاده، فضاهای تجمعی و سکونتی) و استفاده از فضاهای طبیعی (مسیرهای حرکتی، حضور در کنار طبیعت) و جانمایی مبلمان جهت ایجاد فضاهای مکث از منظر متخصصین در اولویت بالاتر قرار دارند. شاخص مکانیابی و ایجاد فضاهای خوانا دارای کمترین امتیاز (۲۴) و ایمنی مسیر حرکتی (نرده نور و کفسازی) در کنار ایجاد فضاهای فعال دارای بیشترین امتیاز (۳۶.۶) از نظر متخصصین می باشد نظر به اینکه اختلاف امتیاز حاصل در سطح متوسط می باشد. همچنین با توجه به تجزیه واریانس ۲ طرفه نتایج حاصله نشان می دهد که بین شاخص ها اختلاف معناداری از نظر شرکت کنندگان در نظرسنجی وجود ندارد ولی بین رتبه ها اختلاف معناداری در سطح احتمال ۱ درصد (شدت بالاتر) وجود دارد. کمترین رتبه مربوط به ۱ و بیشترین رتبه های اختصاص یافته مربوط به ۴ و ۵ می باشد که اختلاف معنی داری با سایر رتبه ها دارند (نمودار ۳ جداول ۲ و ۳ و ۴).

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اهمیت موضوع اجتماع پذیری سالمندان در مجتمع های مسکونی این موضوع در قالب دومفهوم اساسی نیازهای اجتماعی سالمند و اجتماع پذیری مجتمع مسکونی تبیین گشته و نیازهای سالمندی در سه بعد جسمی، روحی و اجتماعی طرح شد. نظریات اجتماع پذیری مسکن در قالب ابعاد کالبدی و اجتماعی-فعالیتی و مولفه های دعوت کنندگی، پیاده مداری، سرزندگی، آسایش و اقلیم، ایمنی، امنیت، مالکیت، فعالیت، تجمع، طبیعت و تسهیلات دسته بندی شد و در ادامه مولفه های مرتبط با اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی با نیازهای سه گانه ی سالمندی ترکیب شد و

شاخص های اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی مناسب سالمندان بدست آمد. این شاخص ها با نظر خبرگان اولویت بندی شدند که طبق تحلیل همبستگی از میان رابطه های دو به دو میان-شاخص ها بیشترین میزان ارتباط بین شاخص ها غیرمعنی دار (شدت بسیار کم) و سایر ارتباطها معنی دار در سطح احتمال ۵ درصد (شدت متوسط) بوده و تعداد اندکی ارتباط معنی دار در سطح احتمال ۱ درصد (ارتباط بسیار قوی) بین شاخص ها حاصل گردید بر اساس آمارهای وزنی امتیازات حاصل شده برای ۵۹ شاخص حاصله در محدوده امتیاز ۲۴ تا ۳۶.۶ قرار داشتند که شاخص های با امتیاز ۳۰.۸ و بالاتر بعنوان شاخص های با اهمیت بالاتر در ارزیابی قلمداد شدند. همچنین ایمنی و امنیت (مسیرهای حرکتی، مسیرهای پیاده و فضاهای تجمعی و سکونتی)، استفاده از فضاهای طبیعی (مسیرهای حرکتی، حضور در کنار طبیعت) و جانمایی مبلمان جهت ایجاد فضاهای مکث بعنوان مهمترین شاخص های اجتماع پذیری مسکن سالمندی گزینش گردیدند که در این باب ذکر نکات زیر ضرورت دارد:

۱- ایمنی و امنیت در معنای مصونیت جسمی و روانی از آسیبها مطرح گردیدند که در مجتمع های مسکونی از طریق مواردی از قبیل کفسازی مناسب، نورپردازی، نرده و کنترل دسترسی وسایل نقلیه روشنایی و رنگ مناسب در فضاهای تجمعی حاصل می گردند.

۲- طبیعت از نظر روحی و روانی برای سالمندان اهمیت فراوانی داشته و موجب افزایش امید به زندگی برای این گروه سنی می شود بنابراین در مجتمع های مسکونی این مهم با بهبود سرزندگی فضا و بهره گیری مناسب از عناصر طبیعی در مسیرهای حرکتی و فضاهای تجمعی حاصل می آید.

۳- بکارگیری مبلمان مناسب و ایجاد فضاهای مکث در کنار رفع نیازهای جسمانی سالمندان پاسخگوی نیازهای اجتماعی سالمندان برای معاشرت و افزایش

تعاملات اجتماعی می باشند.

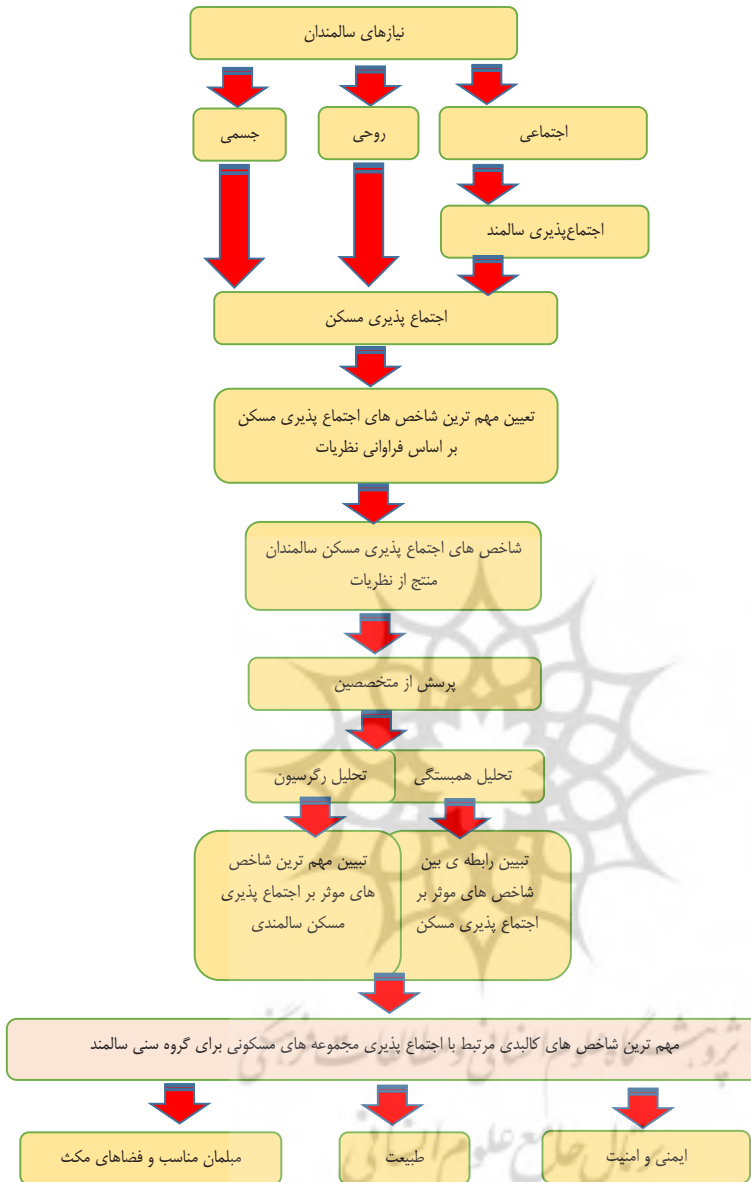
پژوهش حاضر در باب مهمترین متغیرهای اجتماعی پذیري در مسکن سالمندان شکل گرفته و در رابطه با سایر مطالعات تلاش بر توسعه شاخص های مورد بررسی، مطالعه در سطح خردتر و بهره گیری از مفاهیم مورد بررسی اجتماع پذیری مسکن و نیازهای اجتماعی سالمندی داشته است.

در باب اجتماع پذیری مسکن، پژوهش صورت گرفته توسط دانشگر مقدم بحرینی عینی فرد ۱۳۹۰ تحت عنوان "تحلیل اجتماع پذیری محیط کالبدی متأثر از ادراک طبیعت در محیط انسان ساخت" بیانگر تاثیر طبیعت در اشتیاق به ایجاد فرصتهای تعامل اجتماعی و تجمع در ساکنین نمونه های مسکونی شهر همدان می باشد و در این راستا پژوهش حاضر نیز طبیعت را بعنوان یکی از مهمترین شاخص های موثر بر اجتماع پذیری طرح می کند. پژوهش صورت گرفته توسط صالحی نیا و معاریان ۱۳۸۸ تحت عنوان "اجتماع پذیری فضای معماری" اجتماع پذیری فضای معماری را در قالب ترکیب عوامل اجتماعی روانی و عوامل کالبدی فضایی مطرح نموده و تلاش دارد تا تعریف دقیقی از مفهوم اجتماع پذیری ارائه دهد. که در این راستا پژوهش حاضر به تاثیر نیازهای انسانی بخصوص نیازهای اجتماعی در فضای مسکن برای ایجاد فضاهای اجتماع پذیر در مسکن سالمندی اشاره دارد. همچنین پژوهش صورت گرفته توسط شجاعی و پرتوی ۱۳۹۴ تحت عنوان "عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس های مختلف شهر تهران" و پژوهش انجام شده توسط باقری، نوروزیان ملکی و حسینی تحت عنوان "شناسایی متغیرهای مؤثر بر اجتماع پذیری در حوزه مسکن" به دسته بندی اجتماع پذیری در قالب جنبه های کالبدی فعالیتی و اجتماعی در مسکن پرداخته است که در پژوهش حاضر نیز دسته بندی فوق در باب اجتماع پذیری مسکن صورت گرفته است. گل در کتاب شهر انسانی ۱۳۹۲

مهم ترین متغیرهای عنوان شده در پژوهش از جمله ایمنی، امنیت، تجمع، مبلمان مناسب، فضاهای جمعی و آسایش اقلیمی را طرح می کند ولی بیش تر بر روی کاربری های عمومی شهری تمرکز دارد. در باب نیازهای سالمندی فروغمند اعرابی و کریمی فرد ۱۳۹۴ در پژوهش تحت عنوان "شهر دوستدار سالمند و معیارهای طراحی مراکز تعاملات اجتماعی سالمندی با رویکرد سلامت روان"، عامری و گواری ۱۳۸۱ در پژوهش "تعاریف و نظریات سالمندی" و ضرغامی و الفت ۱۳۹۴ در کتاب نشانه های جسمانی و روان شناختی سالمندی، دیدگاههای زیست شناختی روانشناختی و جامعه شناختی سالمندی به بررسی ابعاد زیست شناختی روان شناختی و جامعه شناختی در موضوعات سالمندی پرداخته است. پژوهش حاضر با بهره گیری از مفاهیم و نظریات مستخرج از مطالعات با اعمال دیدگاه متخصصین برآن بوده است تا ضمن تشریح مفاهیم مرتبط با اجتماع پذیری مسکن سالمندی به ارائه ی مهمترین شاخص های اجتماع پذیری مجتمع های مسکونی برای سالمندان بپردازد و بستر مناسبی جهت ارزیابی و تحلیل در نمونه های موردی و ارائه ی الگوهای عملی در طراحی مناسب مجموعه های مسکونی اجتماع پذیر برای سالمندان با اعمال دیدگاه سالمندان فراهم سازد.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019

پی نوشت

مقیاس های مختلف شهر تهران، دسته بندی عینی ذهنی فرهنگی و اجتماعی توسط حیدری و صالحی در پژوهش تحت عنوان ارزیابی معیارهای تعامل پذیری اجتماعی و سرزندگی در فضاهای نمایشگاهی؛ مورد پژوهی: چند نمونه در استان البرز و دسته بندی در قالب تعامل مردم با مردم و تعامل مردم با فضا توسط معماریان و صالحی نیا در پژوهش تحت

در رابطه با اجتماع پذیری دسته بندی های متفاوت از منظر پژوهش های گوناگون تبیین گردیده و از میان دسته بندی های صورت گرفته می توان به دسته بندی کالبدی فعالیتی اجتماعی توسط شجاعی و پرتوی در پژوهش تحت عنوان عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع پذیری در فضاهای عمومی با

عنوان اجتماع پذیری فضای معماری اشاره نمود
جین جیکوبز، در نظریه ی خود تحت عنوان
چشمان خیابان در باب بحث حضور و نظارت افراد
(چشمان ناظر) معتقد است حضور بالای افراد به
خصوص در فضاهای دسترسی و نظارت های غیر
رسمی موجب جلوگیری از فعالیت های مجرمانه
خواهد شد.

منابع و مآخذ

-باقری، حسین؛ نوروزیان ملکی، سعید؛ حسینی،
باقر (۱۳۹۵). شناسایی متغیرهای مؤثر بر اجتماع
پذیری در حوزه مسکن. نشریه مسکن و محیط
روستا. شماره ۱۵۴، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی،
۲۸ - ۱۷.

-خاشعی، رضا (۱۳۸۵). «جایگاه و تصویر سالمندان در
فرهنگ مردم». فصلنامه نجوای فرهنگ، تهران شماره
۱۰۴-۸۹.

-دانشگرمقدم، گلرخ؛ بحرینی، حسین؛ عینی فرد،
علیرضا (۱۳۹۰). «تحلیل اجتماع پذیری محیط
کالبدی متأثر از ادراک طبیعت در محیط انسان
ساخت - مطالعه موردی نمونه های مسکونی شهر
همدان». نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی.
شماره ۴۵، دانشگاه تهران، ۳۶ - ۲۵.

-دباغ، امیر مسعود؛ الفت، میلاد (۱۳۹۴). «اصول
طراحی مسکن سالمندی بارویکرد روانشناسی محیط».
تهران، نشر طحان، چاپ اول.

-رفیع زاده، ندا؛ نودری، شعله؛ روشن بخش،
حسین (۱۳۸۰)، «رهنمودهای طراحی معماری خانه
های سالمندان». تهران، مرکز تحقیقات ساختمان و
مسکن، چاپ اول.

-سام آرام، عزت اله (۱۳۷۰). «مسائل سالمندی
در ایران». فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه
طباطبایی، شماره ۱، ۱۲۸-۱۱۳.

-شجاعی، دلآرام؛ پرتوی، پروین (۱۳۹۴). «عوامل مؤثر
بر ایجاد و ارتقاء اجتماع پذیری در فضاهای عمومی
با مقیاس های مختلف شهر تهران (نمونه موردی:
فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷

تهران)». نشریه باغ نظر. شماره ۳۴، ۱۰۸ - ۹۳.
-صادقی، فریبا (۱۳۹۳). «شهر دوستدار سالمند».
نشریه سالمندی. شماره ۷ و ۸، ۲۹-۲۴.
-ضابطیان، الهام؛ تقوایی، علی اکبر (۱۳۸۸). «شاخص
مناسب سازی فضاهای شهری دوستدار سالمندان با
استفاده از رویکرد مشارکتی». نشریه مسکن و محیط
روستا. شماره ۱۲۶، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۶۰-۷۱.

-ضرغامی، اسماعیل؛ الفت، میلاد (۱۳۹۴).
«معیارهای نوین برنامه ریزی و طراحی سکونتگاه
سالمندان با رویکرد افزایش امید به زندگی در
ساکنین». تهران، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی،
چاپ اول.

-فرگاس، جوزف (۱۳۷۹). «روانشناسی تعامل
اجتماعی». مهران فیروزبخت و خشیار بیگی، تهران،
انتشارات ابجد.

-قنبران، عبدالحمید؛ جعفری، مرضیه (۱۳۹۳).
«بررسی عوامل مؤثر بر ارتقا تعاملات اجتماعی
در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله
درکه - تهران)». نشریه انجمن علمی معماری و
شهرسازی ایران. شماره ۷، ۶۴-۵۷.

-قلمبردزفولی، مریم؛ نقی زاده، محمد (۱۳۹۲).
«طراحی فضای شهری به منظور ارتقاء تعاملات
اجتماعی (مطالعه موردی: بلوار بین محله ای)».
نشریه هویت شهر. شماره ۱۷، ۲۴-۱۷
-کاشانی جو، خشیار (۱۳۸۹). «بازشناخت
رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری.
نشریه هویت شهر». شماره ۶، ۱۰۶-۹۵.

-لنارد، کروه رست سوزان؛ لنارد هنری (۱۳۷۷).
«طراحی فضاهای شهری و زندگی اجتماعی».
رسول مجتبی پور، مجله معماری و شهرسازی. ۴۵-
۴۴، ۸۷-۸۲.

-محمدزاده، رحمت (۱۳۹۲). «تحلیل فضاهای گذران
اوقات فراغت سالمندان پارک گلستان شهر تبریز
و-ارائه راهکارها». هویت شهر. شماره ۲۳، ۵۸-۴۷.
-مقصودنیا، شهربانو؛ شجاعی، هادی (۱۳۸۴).

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019

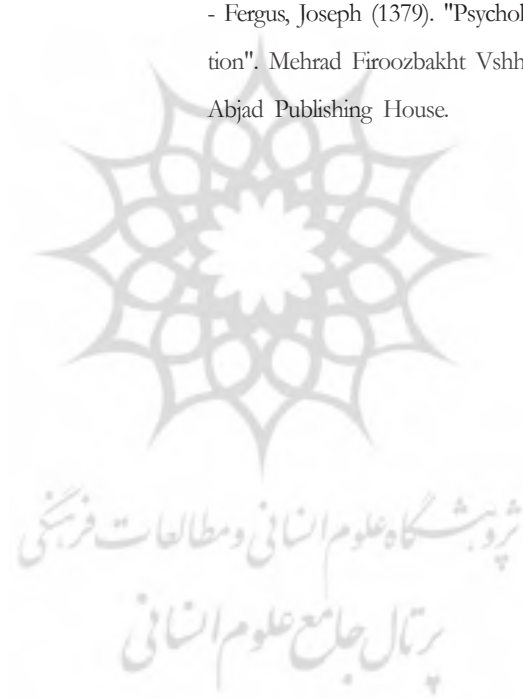
«کلیات سالمندشناسی و طب سالمندان». تهران: پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، چاپ اول.

-Lang, J. 1987. Creating architectural theory, the role of behavioral science in environmental design. New York: Van nostrand-Reinhold.

- Mahdavejad, Mohammadjavad ; Mashayekhi, Mohammad (2012). Designing communal spaces in residential complexes. Procedia - Social and Behavioral Sciences (ELSEVIER), 51, 333-339.

-Osmand, H. (1957). Function as basis of psychiatric ward design. New York: Holt Rine hart & Winston.

- Fergus, Joseph (1379). "Psychology of Social Interaction". Mehrad Firoozbakht Vshshayyar Beigi, Tehran, Abjad Publishing House.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۵۵ تابستان ۹۸
No.55 Summer 2019